

A hatvani bíróság épülete

Az 1871. évi XXXII. tv. jóvoltából január 1-vel megalakítandó járásbíróóságok tekintetében az előzményekről az Eger című lap 1871. március 23-i számában így számolt be: „Heves-Szolnok megye márc. 20. és következő napján tartott évnegyedes bizottmányi naggyűlés”-én hozott határozata (alapján) a Gyöngyösön felállítandó törvényszékhez javasolja csatolni a kis hatvani járásbíróóságot.” ...A hatvani királyi első folyamodású bírósághoz – vagyis a járásbíróósághoz – 10 község és 7 pusztá tartozott: „Hasznos, Tar, Pásztó, Sz.-Jakab, Sz.-Püspöki, Apcz, Fancsal, Ecséd, Hort, Csány, Monostor, Kerekudvar – 23.945 főnyi népességgel és 70.434 kat. hold területtel”. Első elnöke Vitális Mór Heves megyei ügyvéd volt, az albíró pedig Kolosváry László* volt. Az 1880-as években a törvényszék még Egerben működött, de a „telekkönyvi királyi bíróság Gyöngyösön és a közjegyző is.” A Hatvan vonatkozásában illetékes pénzügyi-, sajtó- és bányabíróági ügyek tekintetében viszont a pestvidéki törvényszék volt az illetékes döntéshozatali szerv. Majd 1893-ban állították fel helyben a telekkönyvi hatóságot, és 1896-tól volt a nagyközségnek saját közjegyzősége. Ezek az intézmények több mint félszázadig az egykori posztomanufaktúra épületében működtek, és itt volt a helyi fogda is. Az 1910-es években általában 2-3 bíró, 1 joggyakornok, 1 telekkönyvi vezető, 3 irodatiszt, és 1 végrehajtó működött a területen

1914-ben Heves Vármegye Törvényhatósági Bizottsága és a magyar királyi Igazságügyi Minisztérium adásvételi megállapodást kötött a település központjában lévő, a Szent Imre téren álló, – az 1796. évi urb. conscriptioban említett, és 1862-ben felépült városháza – már meglehetősen romos állapotú épületének vonatkozásában. Az újonnan építendő bíróság terveit Orbán Ferenc** készítette Géczi Imre járásbíró elnökségének idején. De közel tíz évnek kellett eltelnie ahhoz, hogy a lebontott épület helyén fel is épüljön a Hatvani Magyar Királyi Járásbíróóság két épületből álló tömbje, az egyik az igazgatási épület, és a másik a börtön. A kivitelező a helyi Ring Építési Rt. volt, akik 26 munkással dolgoztak a tervek megvalósításán. Érdekeség, hogy ezen időszakban – 1924. júliusában a munkások sztrájkba léptek béremelést követelve, és tíz nap alatt ki is harcolták követelésük teljesítését –, amit a közelgő átadási határidő is nagyban segített. Az átadást követően Itt kaptak helyet a bírósági szervezethez tartozó, fentebb már felsorolt egyéb hatóságok is akkoriban. Az 1920-as évektől vezették be a „törvénynapot”, amikor ügyfélfogadási időben „a felek idézés nélkül is megjelenhettek a bíró előtt, és ügyükkel kapcsolatban kérdezhettek.”

A Hatvani Jársi Bíróság épülete a templomtoronyból fotózva

A II. világháború során az épület csak kisebb mértékben sérült. A bíróság épülete 1944. november 25-én átmenetileg az orosz csapatok használatába került, amikor a szovjet hadsereg Hatvan minden középületét lefoglalta. Azonban 1945-ben felálló Igazoló Bizottság már itt fogadta ügyfeleit, és 1945 őszétől ismét a jog házaként működött. 1949-től az alkotmányban megfogalmazottak alapján a „bíróóságok hivatásos bírákból és népi ülnökökből alapított tanácsokban ítélezhettek. Az épületben idővel helyet kapott az Állami Közjegyzői Hivatal is, illetve a Városi Ügyészség is. A közigazgatás átszervezésekor, 1969. október 1-vel a hatvani járásbíróóság – az országban elsőként – városi bírósággá alakult. Majd 1984. január 1-vel ismét a régi járás községei visszakerültek a városi bíróság illetékességi körébe. 1993. július 1-től egy elnök és négy bíró végzi a munkát, továbbra is a népi ülnökökkel együtt. Idővel az ügyszámok szaporodása miatt az egyéb intézmények – telekkönyvi hatóság 1972-ben, a közjegyző 1995-ben, az ügyészség 2004-ben – kiköltöztek az épületből.

Az idők folyamán a bíróság vezetői voltak: dr. Vitális Mór, dr. Kolosváry László, dr. Rose Gyula, dr. Ferdinándi Géza, dr. Géczy Imre, dr. Herke Ferenc, dr. Vörösmarty Béla, dr. Perlaki Ferenc, dr. Sohár Béla, dr., 1945 után pedig dr. Rácz Dezső, dr. Szabolcsi István, dr. Mihályi János, dr. Fülöp Andor, dr. Bérces István, dr. Rőczey Ödön, dr. Hóka József, dr. Nadas Katalin.

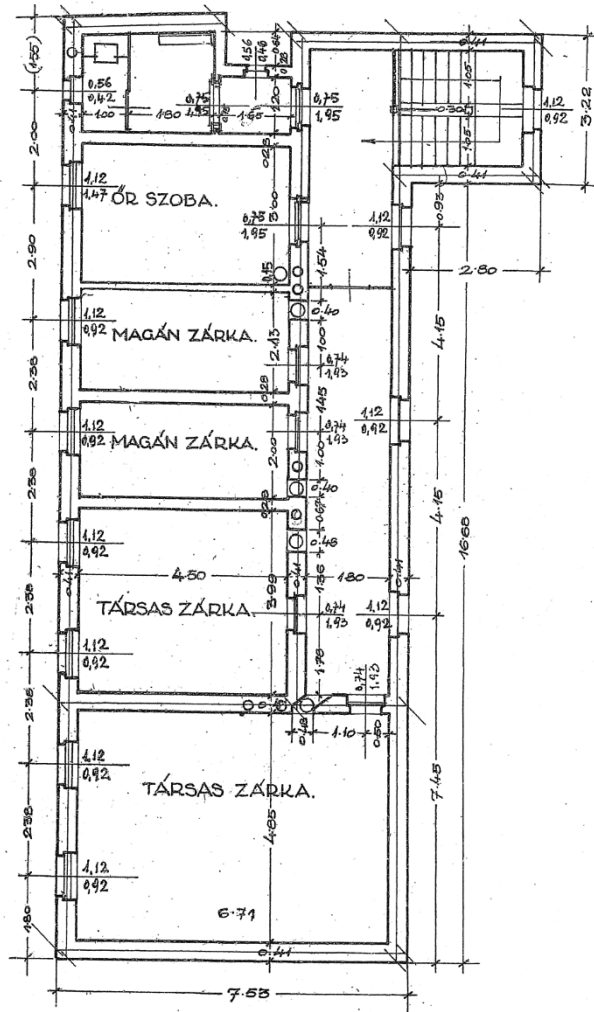
A 2004-ben felújított épület, immár sátortetős kivitelben, előtte Szent Imre szobra áll

Nagyobb felújítás 1989-ben történt az épületen. Majd 2004-re igen rossz állapotba került megint, és az országban működő 154 bírósági épület közül ez is a felújítandók listájára került. 2004. év májusában elkezdték az épület rekonstrukcióját. Ennek keretében megszüntették az addig az épületben lévő főbírói lakást, illetve egy látványos átalakításra is sor került, az eredetileg lapostetős épületre 2004-ben sátortető került. A teljeskörű felújítás és átépítés után 2005. február 1-én újfent megnyithatta kapuit. 2013. január 1-től a bíróság neve újra Hatvani Járásbíróság lett.

A bíróság udvari része

A bírósági épület mögött volt a rendőrségi fogház, amelyet szintén 1924-ben építettek, és a köznyelv csak „fiók-börtönként” emlegette. Az egyemeletes épületben 3 tagú „BM őrség” működött, és előzetes letartóztatásban lévőket, illetve hat hónapost meg nem haladó elítélteket őriztek itt. Mint ezen a tervrajzon is látható, az emeleti részen volt két magánzárka és két társas zárka. Maximálisan 15-20 fő volt a bezártak létszáma. Közvetlen felügyeleti szervük az egri megyei börtön volt.

A hatvani börtön első emeleti részének alaprajza

A börtön 1960. április 15-ig működött, utána kiürítették, és 1961. január 26-tól a Belügyminisztérium a kezelői jogot átadta a Heves Megyei Tanács VB. Művelődésügyi Osztályának. Ők a helyi 1. számú Általános Iskola napközi otthonának adták át a használati jogot, akik 1977-ig működtek itt. Utána a 7. számú Általános Iskola (enyhén értelmi fogyatékos gyermekeket nevelő alsófokú területi feladatokat ellátó oktatási intézmény) költözött a helyére, ahol 1-8 osztályban folyt az oktatás, és napközis csoport is működött helyben. Majd a 3-as számú Általános Iskola megszűnése után a mai Ratkó József utcai intézménybe költöztek át. Jelenleg Lesznai Anna Óvoda, Általános Iskola, Készségfejlesztő Iskola, Fejlesztő Nevelést-Oktatást Végző Iskola és Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény néven működik.

Jegyzet:

*Kolosváry Lászlóról még tudjuk, hogy 1886-tól haláláig, 1903-ig volt a Hatvani Önkéntes Tűzoltó Egyesület parancsnoka, majd főparancsnoka.

**.- Orbán Ferenc (Déva, 1874 – Bp., 1961. aug. 22.) építész. Édesapja id. Orbán Ferenc, édesanyja kisfaludi Kassics Hedvig volt. Egy leány testvére volt, aki szintén Hedvig volt. A család erdélyi nemesi család volt, amely a telekfalvi előnevet használta. Ez később több helyen is megjelent az építész névhasználatában. Középiskolai tanulmányait a brassói állami főreáliskolában végezte, majd 1897-ben a budapesti műegyetemen kapta kézhez építész oklevelét kiváló minősítéssel. Pályáját Czigler Győző mellett kezdte, majd egy éves olasz-, német és franciaországi tanulmányút után 1899-ben a bécsi főudvarmesteri hivatal mérnöke lett, Friedrich Ohmann irodájában dolgozva. 1899-től udvari építészeti segéddé, majd 1904-től udvari építész-mérnökké nevezték ki a bécsi cs. és kir. építészeti hivatalnál. Közreműködött a Hofburg építkezéseinél, és az ő tervei szerint épült fel a schönbrunni második pálmaház. 1905-ben házasodott össze Netcke Klárával, fiúk, ifj. Orbán Ferenc 1906-ban született meg. 1908-ban a budapesti Állami Felső Építőipariskola tanárává nevezték ki, ahol 1934. évi nyugdíjazásáig dolgozott.

„A tanári pályán eltöltött évtizedek alatt Orbán Ferenc tevékenyen részt vett az építészeti szakmai életben is. Ez nemcsak tervezést jelentett, hanem számos esetben építészeti bírálóbizottsági tagságot és szakmai, elméleti munkálkodást is. Az utókor legfontosabb munkájának a „Családi ház tervezése” című kötetét tartja, amelynek alcíme – „Az építészetről a közönséghez” – már árulkodik arról, hogy a szerző a modern építészetbe kívánja olvasóit bevezetni egy korszerű, kényelmes családi ház megtervezésén keresztül. Emellett az 1931-ben napvilágot látott munka mellett több, a Tér és Forma, illetve a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlöny hasábjain megjelent tanulmánya is olvasható volt ezekben az években. Az egylet tagjaként számos szakmai eseményen részt vett, s 1930 és 1933 között a Műépítészeti szakosztály elnöki posztját is betöltötte. Mindemellett természetesen építész-ként is alkotott Orbán Ferenc.” Az 1910-es és 1920-as években több igazságügyi épület tervezése, bővítése és átalakítása kapcsolódott a nevéhez, így a debreceni, a hatvani, a hajdúböszörményi, a hajdúszoboszlói, a békéscsabai bíróságok, de az ő műve a Szolnoki Fa- és Fémipari Szakiskola, a fővárosi Fehérvári úti iskola, továbbá a volt „Hangya” budapesti tárháza és albertfalvai gyártelepe is. 1961. augusztus 22-én hunyt el Budapesten. (Részletesen lásd: Orbán Ferenc építész-tanár bírósági épületei Debrecenben és környékén című tanulmányt, melynek szerzője Megyeri-Pálffy Zoltán PhD, DE MGDI (2012), adjunktus, a Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Jogtörténeti Tanszékéről. Megjelent a Régió kutatás Szemle 2018. évi 2. számában http://regiokutatasszemle.hu/wp-content/uploads/MegyeriP%C3%A1lffy_Zolt%C3%A1n.pdf)